

Emerging markets monitor

Protectie: Weg van teruggeweest?

In de handleiding "Wat niet te doen in geval van crisis" is protectionisme hoofdstuk 1. Iedere econoom en ook menig politicus waarschuwt voor de desastreuze gevolgen die internationale handelsbelemmeringen voor het economisch herstel kunnen hebben. Wellicht dat de eerste reflex van landen om de muren hoog op te trekken ditmaal kan worden bedwongen. Zou de kredietcrisis in plaats van tot protectionisme juist kunnen leiden tot volledige vrijhandel?

De theorie

De voordelen van vrijhandel zijn al eeuwenlang bekend. De Engelse econoom David Ricardo toonde met behulp van de theorie van het comparatieve kostenverschil aan dat internationale handel te allen tijde voordeel brengt aan de betrokken naties. Dit gaat ook op voor de handel tussen rijke (en dus dure) en arme (en dus goedkopere) landen. Bij volledige vrijhandel kan een land zich immers concentreren op de productie van de goederen die het *relatief* het efficiëntst produceert. Onderstaand vindt u een korte weergave van de gevolgen van vrijhandel onder de Ricardiaanse voorwaarden.

Vrijhandel levert een efficiëntere wereldproductie op, meer (diversiteit in) producten en goedkopere consumptiegoederen, handelsgoederen en grondstoffen. Het biedt de mogelijkheid tot meer groei op wereldschaal.

Er zijn echter ook nadelen aan het implementeren van vrijhandel. Met name het veranderingsproces in de productiemix van specifieke landen roept vaak weerstand op. Eenvoudig gezegd moeten in sommige landen de appelteelt sluiten om plaats te maken voor autofabrieken. Investeerders in de appelteelt zien hun bedrijf achteruit gaan door de concurrentie met buitenlandse bedrijven en werknemers worden ontslagen. Om het transformatieproces te voltrekken zullen de winstgevende autofabrieken extra investeringen moeten doen en werknemers aantrekken. Bovendien zal er een omscholingstraject moeten plaatsvinden voor de werknemers in de appelteelt.

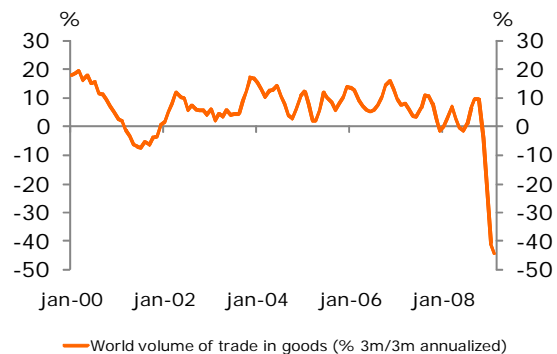
Figuur 1: Comparatieve kostenverschillen

Geen handel			Totale arbeid: 350
	Appels Arbeid (Productie)	Auto's Arbeid (Productie)	
GB	100 (100)	80 (100)	
NL	90 (100)	80 (100)	

Handel			Totale arbeid: 340
	Appels Arbeid (Productie)	Auto's Arbeid (Productie)	
GB	0	160 (200)	
NL	180 (200)	0	

Bron: Rabobank

Figuur 2: Val in wereldhandel

Bron: CPB

Emerging markets monitor

De crisis en protectionisme

In het laatste kwartaal van 2008 werden de gevolgen van de kredietcrisis voor de reële economie steeds duidelijker. Over de gehele linie werden bedrijven geraakt door een uitval van de vraag. Naast de crisis in de financiële sector, die een sterk mondiaal karakter heeft, werden op lokale schaal de zwakheden van nationale bedrijfssectoren blootgelegd. Daar waar het gaat om verhandelbare goederen, kwam ook de roep op tot meer bescherming van de nationale bedrijven. De argumenten die steevast werden genoemd waren bescherming van de werkgelegenheid en oneerlijke concurrentie met het buitenland.

Het bleek dat de politiek gevoelig was voor dergelijke argumenten. In verschillende landen zijn hulpacties op poten gezet voor sectoren die onder vuur kwamen. Het bekendste voorbeeld van protectionisme is het "*Buy American*" dat de regering van president Obama in de VS introduceerde. Het stimuleringspakket van de overheid ging vergezeld van dit credo, bedoeld om de vraag naar goederen van de lokale producent te verhogen. Maar de VS waren niet de enigen die zich van een protectionistische kant lieten zien. Een klein onderzoek van de Wereldbank toonde aan dat vrijwel alle grote economieën van de wereld zich met handelsbelemmeringen bezig hielden. In november 2008 beloofden de leiders van de G20 om geen verdere protectionistische maatregelen te nemen. De studie van de Wereldbank van maart 2009 laat echter zien dat 17 van de 20 landen in de tussentijdse periode 47 handelsbeperkende maatregelen hadden opgelegd. Hoewel deze maatregelen volgens de Wereldbank slechts een beperkt aandeel hadden in de scherpe val van de wereldhandel, toont dit alles wel aan dat de lokroep van het protectionisme sterk is.

De angst bij velen is dat de kredietcrisis zal worden gebruikt door lobbygroepen van weinig efficiënte producenten om de concurrentie buiten de deur te houden. Dit komt vooral door het beeld van de jaren dertig, waarbij het gebrek aan internationale solidariteit en daadkracht leidde tot een verdieping en een verlenging van de Grote Depressie. Om te kijken of de angst terecht is, moet een tweetal

De VS en het gevaar van protectionisme

Protectionisme was al een belangrijk thema in de VS op het moment dat de volledige gevolgen van de kredietcrisis nog onduidelijk waren. De huidige president Obama heeft in zijn verkiezingscampagne ook gezegd de Amerikaanse economie meer te willen beschermen. Zelfs reeds gesloten vrijhandelsverdragen, zoals NAFTA, zouden onder de loep worden genomen.

NAFTA is het verdrag tussen de VS, Canada en Mexico en geldt als het eerste grote noord-zuid handelsverdrag. NAFTA is zeer succesvol geweest in het versterken van de handelsbanden tussen de landen en heeft grote voordelen voor consumenten en producenten gehad.

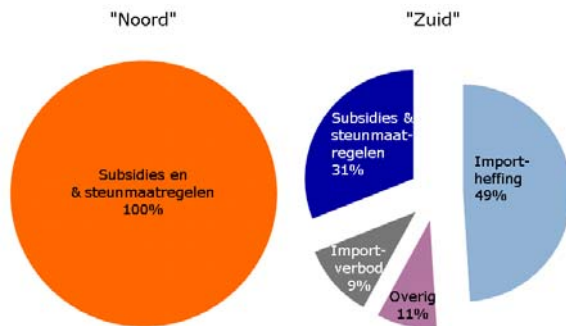
Als gevolg van alle turbulentie door de financiële crisis nam de roep van lobbyisten voor handelsbeperkingen sterk toe en even leek het er op dat zij de strijd zouden gaan winnen. De steun voor de Amerikaanse autofabrikanten kwam op gang, en het Amerikaanse stimuleringspakket van de overheid werd vergezeld van de kreet en verplichting: "*Buy American*".

Toch lijkt de laatste weken ook in Amerika het besef te zijn doorgedrongen dat niet alle sectoren moeten worden gered. Twee van de drie grootste autofabrikanten is de wacht aangezegd door de regering van Obama. Dit is ook een gunstig teken in het licht van de strijd tegen het protectionisme.

Emerging markets monitor

vragen beantwoord worden. De eerste is of een ontwikkeling naar meer protectionisme wel is ingeluid door de kredietcrisis. De tweede is, of de huidige situatie zal leiden tot meer protectionisme in de toekomst.

Figuur 3: Ieder zijn middel

Bron: International Trade Department

Is het wel een nieuwe ontwikkeling?

Het korte antwoord op deze vraag is: nee. De natuurlijke eerste reactie op een bedreiging is het optrekken van een schild. Dit werkt ook zo voor actoren in de economische sfeer en voor bestuurders en politici. Bescherming van het eigen en bekende staat voorop, en de korte termijn komt voor de lange termijn.

Dit was al te zien in de trage voortgang van de onderhandelingen van de Doha ronde. Alle landen stellen de eigen korte termijn belangen voorop en doen daarmee te weinig om het mondiale potentieel te ontsluiten. Zowel landen in het noorden als landen bezuiden de

evenaar vrezen de concurrentie en de noodzakelijke omslag meer dan dat men de voordelen van vrijhandel ziet. Er is dan wel een toename waarneembaar van het aantal vrijhandelsverdragen, maar er is in individuele gevallen duidelijk te zien dat minder zichtbare handelsbelemmeringen een grotere rol zijn gaan spelen. Met name administratieve bepalingen worden opgesteld om buitenlandse goederen te weren.

Bovendien werd in de eerste helft van 2008 duidelijk dat niet alleen economische malaise tot een beschermingsreactie kan leiden. De prijzen van voedsel en energie stegen in die periode tot ongekende hoogte. Dit had tot gevolg dat in een aantal landen de lokale bevolking de olie of het graan dat in hun eigen land werd geproduceerd niet meer kon betalen. Ook dit leidde tot een protectionistische reactie. In landen als Argentinië, Egypte en Oekraïne werden exportbeperkende maatregelen getroffen, om de prijs op de lokale markt te drukken. Tenslotte kan men ook denken aan een algemener en kwader middel als het weren van producten uit één land. Met name China heeft van dergelijke campagnes in de laatste jaren last gehad. Naast bezwaren omtrent arbeidsomstandigheden van Chinese werknemers en het kopiëren van (westerse) patenten is steeds meer de nadruk komen te liggen op hoe slecht Chinese producten voor de gezondheid zijn. Kortom, vele middelen worden aangegrepen om de eigen industrie te beschermen tegen producten van buiten.

Wordt protectionisme de nieuwe trend?

Voor voorstanders van vrijhandel zijn de voortekenen niet goed. De VS zitten inmiddels in een klein handelsconflict met Mexico. De Amerikaanse overheid heeft een project gestopt waarin vrachtwagens uit Mexico steeds meer toegang zouden krijgen tot de Amerikaanse markt. Als tegenactie heeft de Mexicaanse

Emerging markets monitor

overheid weer importtarieven op Amerikaanse goederen geheven.

In Europa zijn de spanningen ook gestegen door eisen bij subsidies van West-Europese landen voor de eigen industrie. Met name een voorstel van de Franse president Sarkozy schoot bij veel Oost-Europeanen in het verkeerde keelgat. Hij suggereerde dat bij het verstrekken van subsidies aan Franse autobedrijven de *Produce French* eis gesteld zou moeten worden. Hierdoor zouden deze bedrijven zeer waarschijnlijk eerder filialen in Oost-Europa dan in Frankrijk sluiten. Het Verenigd Koninkrijk en ook Nederland hebben bij de verlening van krediet aan banken als eis gesteld dat meer geleend moet worden aan Nederlandse partijen. Niet alleen westerse landen hebben barrières opgericht. Indonesië heeft een aantal categorieën van importgoederen genoemd die in slechts vijf havens mogen worden ingevoerd. China heeft de import van Belgische chocolade, Britse saus en Nederlandse eieren aan banden gelegd en Kazachstan heeft de importtarieven van consumptiegoederen verhoogd.

Toch valt niet te stellen dat het gaat om een trend. Exporteurs hebben een steeds grotere lobbymacht gekregen in de verschillende landen om tegen protectionisme te ageren. Ook blijken internationale handelsverdragen een redelijk goede blokkade voor (excessen in) handelsbeperkingen te zijn. Daarnaast zijn er in een aantal van de G20 landen maatregelen genomen die het internationale handelsverkeer juist stimuleren. Bovendien zien er over de hele wereld nog steeds onderhandelingen gaande over de verdere verbreiding van handelsverdragen. De gesprekken tussen de EU en Centraal Amerika lopen nog steeds, ondanks het eerder afketsen praten de VS en Colombia nog over verdere stappen en ook China blijft zoeken naar een groter handelsnetwerk om in de toekomst grondstoffen veilig te stellen.

De meeste politici en het bedrijfsleven zijn er zeer van doordrongen dat de internationale handel een zeer belangrijke bron van groei kan zijn. Door dit besef is het mogelijk dat de liberaliserende krachten relevant blijven. Wellicht dat juist de initiële drang tot protectionisme en de daarop volgende storm van kritiek op het optrekken van een beschermende muur initiatieven in het kader van de WHO weer vlot kan trekken.

Conclusie

De wereldhandel is stevig geraakt door de kredietcrisis. Echter, de val in handel valt veeleer te verklaren uit het uitvallen van de vraag dan door handelsbeperkende maatregelen. Of de roep tot protectionisme vanuit de bevolking van verschillende landen een luisterend oor krijgt is nog maar de vraag, ondanks de donkere voortekenen. Onder economen en een groot deel van de politici is duidelijk dat handelsbeperkende maatregelen juist een averechts effect zullen hebben op het herstellende vermogen van de verschillende economieën. De kredietcrisis, en daarmee het voor het voetlicht brengen van de grote nadelen van handelsbeperkingen, zou zo misschien juist kunnen leiden tot een zetje in de richting van echte vrijhandel.

Jeroen van IJzerloo
J.IJzerloo@rn.rabobank.nl